

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců JUDr. Karla Šimky a Mgr. Evy Šonkové v právní věci žalobce: **Mgr. F. Š.**, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky**, se sídlem Soudní 1672/1a, Praha 4, o žalobě na ochranu proti nečinnosti žalované, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 87/2019 – 103,

t a k t o :

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 87/2019 – 103, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobce podal u Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“) žalobu na ochranu proti nečinnosti žalované; domáhal se, aby krajský soud přikázal žalované zjednat nápravu při vyřizování jeho žádosti o informace ze dne 20. 6. 2018 a vydání rozhodnutí v předmětné věci, dále požadoval zdržení se všech dehonestujících a diskriminačních výroků ze strany žalované, které snižují jeho důstojnost. Zároveň požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení advokáta.

[2] Krajský soud výrokem I. usnesení ze dne 28. 11. 2018, č. j. 30 A 279/2018 - 29, žalobci přiznal osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu. Podle krajského soudu žalobce splňoval předpoklady pro osvobození od soudních poplatků; je totiž poživatelé invalidního důchodu, přičemž nemá žádný jiný příjem, nachází se ve výkonu trestu odnětí svobody, kde není pracovně zařazen, na jeho majetek byl prohlášen konkurz a vede vícero soudních řízení, kdy částka na zaplacení příslušných soudních poplatků dvojnásobně převyšuje jeho finanční prostředky. Výrokem II. téhož usnesení pak krajský soud návrh na ustanovení zástupce zamítl.

[3] Následně krajský soud usnesením ze dne 29. 4. 2019, č. j. 30 A 279/2018 - 97, postoupil věc Městskému soudu v Praze (dále jen „městský soud“) jako soudu místně příslušnému.

[4] Městský soud usnesením ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 87/2019 – 103 (dále jen „napadené usnesení“) žalobci se zpětnou účinností odňal osvobození od soudních poplatků, které mu bylo přiznáno usnesením krajského soudu ze dne 28. 11. 2018, č. j. 30 A 279/2018 – 29. Uvedl, že se neztotožňuje s názorem krajského soudu, který žalobce v plném rozsahu osvobodil od soudních poplatků. Nezpochybnil závěry týkající se majetkových poměrů žalobce a nedostatku prostředků, naznal však, že u něj existují zvláštní okolnosti, které vedou k závěru, že v jeho případě je namístě výjimečně využít oprávnění k soudnímu uvážení a osvobození od soudních poplatků nepřiznat. Městský soud konstatoval, že mu je z vlastní úřední činnosti známo, že žalobce vede s různými veřejnými institucemi celou řadu sporů týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím; o takový spor přitom jde i v projednávané věci. Daný spor není takového charakteru, aby měl vztah k podstatným okolnostem žalobcovy životní sféry; netýká se, ani nepřímo, žalobcova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Takové spory má žalobce dle městského soudu zajisté právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva; není však důvod, aby náklady na jejich vedení, které je zásadně povinen hradit každý sám, za žalobce pravidelně nesl stát formou osvobození od soudních poplatků. Městský soud proto dospěl k závěru, že žalobce nesplňuje zákonem stanovené podmínky pro osvobození od soudních poplatků, proto mu je podle § 36 odst. 3 věty čtvrté s. ř. s. odňal, a to se zpětnou účinností, neboť žalobce podmínky nesplňoval již od počátku.

II. Kasační stížnost žalobce

[5] Proti usnesení městského soudu brojí žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížností, ve které navrhuje jej zrušit a věc vrátit městskému soudu k dalšímu řízení. Tvrdí, že jeho sociální poměry, invalidita i nezákonné odsouzení odůvodňovaly přiznání osvobození od soudních poplatků, a přesto mu bezprecedentním způsobem bylo přiznané osvobození se zpětnou účinností odňato. Penzum žádostí o informace, které požadoval, se ovšem týkaly též podmínek ve výkonu trestu odnětí svobody pro osoby se zdravotním postižením, což ovšem vylučuje soudem uváděnou libovůli. Stěžovatel zároveň požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[6] Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval posouzením, zda byly splněny podmínky řízení. Zjistil, že kasační stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou, proti rozhodnutí, vůči němuž je kasační stížnost ve smyslu § 102 s. ř. s. přípustná.

[7] K žádosti o osvobození od soudních poplatků soud uvádí, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19, č. 3271/2015 Sb. NSS). Usnesení o odnětí osvobození od soudních poplatků nepochybně je takovým procesním rozhodnutím. Nejvyšší správní soud proto zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost po stěžovateli nepožadoval, neboť jej poplatková povinnost vůbec netíží; nerozhodoval proto ani o jeho žádosti o osvobození.

[8] Obdobné závěry dovodil rozšířený senát v citovaném rozhodnutí i ve vztahu k povinnosti být v řízení o kasační stížnosti zastoupen ve smyslu § 105 odst. 2 s. ř. s.; není proto třeba trvat na tom, aby byl stěžovatel v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem. Stěžovatel přesto

pokračování

o ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti výslovně požádal; s ohledem na skutečnost, že kasační stížnost obsahuje (byť velmi obecně formulovaný) projednatelný bod a sám stěžovatel má právnické vzdělání (známo soudu z jeho úřední činnosti), není ustanovení zástupce k ochraně práv stěžovatele v tomto řízení nezbytné.

[9] Nejvyšší správní soud následně přezkoumal důvodnost kasační stížnosti v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., v mezích jejího rozsahu a přípustně uplatněných důvodů. Stěžovatel uplatnil kasační důvody podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

[10] Kasační stížnost je důvodná.

[11] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. platí, že „účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti“.

[12] V projednávaném případě stěžovatel brojí proti zpětnému odejmutí přiznaného osvobození od soudních poplatků. Touto otázkou se Nejvyšší správní soud již zabýval v rozsudku ze dne 19. 2. 2014, č. j. 1 As 151/2013 - 38, jehož závěry lze plně vztáhnout i na nyní souzenou věc. Konstatoval, že norma uvedená ve čtvrté větě § 36 odst. 3 s. ř. s. pamatuje na dvě situace: v průběhu řízení se ukáže, že tu buď nikdy nebyly důvody pro osvobození (situace žadatele byla jiná, než z jaké soud ve svém rozhodnutí vycházel), anebo důvody pro osvobození tu sice v okamžiku rozhodnutí byly, ovšem v průběhu dalšího řízení se situace účastníka změnila.

[13] Zpětné odnětí osvobození představuje částečné prolomení zásady, podle níž je soud vázán svými předchozími rozhodnutími. Je nepřípustné, aby možnost odejmout osvobození zakládala soudu ničím a nijak nelimitovanou pravomoc kdykoliv v průběhu řízení změnit názor na správnost osvobození. Důvodem pro možnost aplikovat zpětné odejmutí osvobození bude situace, v níž se ukáže, že poměry účastníka byly jiné, než on sám tvrdil a které soud původně zjistil. Důvody, které městský soud použil pro své napadené usnesení (charakter sporu vedeného stěžovatelem), však existovaly již k datu původního rozhodnutí o osvobození stěžovatele a krajskému soudu, který o osvobození rozhodoval, musely být zřejmé. Městský soud tak na základě totožného skutkového stavu, ze kterého vycházel též krajský soud, o podmínkách pro osvobození stěžovatele uvažil odlišně. Toliko jiný názor soudu na správnost osvobození od soudních poplatků však nemůže být důvodem pro jeho odnětí.

[14] Obdobné závěry lze najít též v civilní judikatuře vykládající srovnatelné ustanovení § 138 odst. 2 o. s. ř. Podle nich přiznané osvobození může soud odejmout jen ve dvou případech: jednak tehdy, pokud došlo ke změně poměrů osvobozeného a následkem této změny poměrů přestává být osvobození důvodné, jednak tehdy, pokud soud dodatečně zjistí, že poměry účastníka byly již v okamžiku přiznání jiné, než z jakých vycházel soud při přiznání osvobození. Pokud však poměry účastníka byly zjištěny řádně a nedošlo k jejich změně, není možné jednou přiznané osvobození odejmout jen proto, že soud změnil své hodnocení těchto poměrů. Při nezměněných poměrech účastníka, které byly zjištěny v okamžiku přiznání osvobození, je soud svým původním rozhodnutím vázán (viz též Drápal, L. - Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 958 nebo Svoboda, K. - Smolík, P. - Levý, J. - Šínová, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání.

Praha: C. H. Beck, 2013, s. 487; oba komentáře vycházejí z rozhodnutí NS SSR ze dne 7. 4. 1971, sp. zn. 1 Cz 18/71, č. 16/72 Sb. rozh. civ.).

[15] Nejvyšší správní soud proto uzavírá, že odejmutí osvobození od soudních poplatků stěžovateli bylo nezákonné. Tímto rozhodnutím samozřejmě Nejvyšší správní soud v žádném případě neříká, že stěžovatel měl skutečně být od soudních poplatků osvobozen. Pokud ale již v této věci osvobozen byl, nelze takovéto osvobození libovolně odejmout z důvodů, které uvedl v napadeném usnesení městský soud. Ke stejným závěrům Nejvyšší správní soud dospěl v případě stěžovatele za totožných rozhodných okolností též např. v rozsudcích ze dne 26. 8. 2019, č. j. 1 As 260/2019 – 13, či ze dne 30. 8. 2019, č. j. 2 As 242/2019 - 11.

IV. Závěr a náklady řízení

[16] S ohledem na výše uvedené dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a tak podle § 110 odst. 1 s. ř. s. napadené usnesení městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[17] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 9. října 2019

JUDr. Miluše Došková
předsedkyně senátu